

Розділ VIII. Підтримання державного обвинувачення в суді

§ 1. Сутність державного обвинувачення

§ 2. Підготовка прокурора до участі в судовому процесі

§ 3. Участь прокурора у судовому слідстві

§ 4. Завдання прокурора при підготовці до судових дебатів

§ 5. Структура та зміст промови прокурора в суді

§ 6. Репліка прокурора

§ 7. Відмова прокурора від обвинувачення

§ 8. Апеляційне подання прокурора

§ 1. Сутність державного обвинувачення

Конституція України визначає як одну із конституційних функцій прокуратури — підтримання державного обвинувачення в суді (ст. 121 Конституції). Ця функція знайшла своє закріплення в Законі “Про прокуратуру” (ст. 5), а також у Кримінально-процесуальному кодексі України (ст. 264 КПК). Державним обвинуваченням прийнято називати сукупність дій прокурора з відстоювання перед судом висновку про винність підсудного. Характерно, що законодавець, говорячи про досудове слідство, застосовує термін “обвинувачення”, а термін “державне обвинувачення” вживається в тих випадках, коли йдеться про діяльність прокурора саме в суді.

В суді першої інстанції, де прокурор виконує функцію підтримання державного обвинувачення від імені держави, він користується процесуальним статусом сторони і виконує обов’язки з обґрунтування та доказування обвинувальної тези або відмови від обвинувачення, якщо воно не підтвердилося. Таке становище прокурора впливає із положень КПК України.

Функція прокурора як обвинувача в суді першої інстанції не є односторонньою на відміну від функції захисту. Адже прокурор в окремих випадках зобов’язаний відмовитися від обвинувачення, тоді як адвокат не вправі відмовитись від прийнятого на себе захисту; прокурор виконує державно-правову функцію, залишаючись представником прокурорської системи, і тому зобов’язаний реагувати на будь-які випадки порушення закону, в тому числі й на незаконне рішення (вирок), незалежно від того, чи відповідає це інтересам обвинуваченого або суперечить їм. Це положення закріплено у ст. 25 КПК України: “Прокурор зобов’язаний в усіх стадіях кримінального судочинства своєчасно вжити передбачених законом заходів по усуненню всяких порушень закону, від кого б ці порушення не виходили”.

Аналогічні обов’язки прокурора передбачено Законом “Про прокуратуру”: “Прокурор

може вступити в справу у будь-якій стадії процесу... і зобов'язаний своєчасно вжити передбачених законом заходів до усунення порушень закону, хоч би від кого вони виходили" (ст. 35 Закону). Отже, прокурор зобов'язаний реагувати на незаконний вирок (постанову) суду незалежно від того, чи відповідає це інтересам обвинуваченого чи їм суперечить.

Маючи певний процесуальний інтерес, кожна із сторін — обвинувачення та захист, володіє рівною з іншою стороною сукупністю прав щодо відстоювання своїх тверджень, які відображають цей інтерес. Таким чином, процесуальна рівноправність сторін є обов'язковою умовою дійсної змагальності сторін обвинувачення і захисту у суді (ст. 261 КПК).

Сторони обвинувачення (прокурор, а також потерпілий, цивільний позивач та їх представники) і захисту (підсудний, захисник і законний представник, цивільний відповідач і його представник) користуються рівними правами на заявлення відводів і клопотань, подання доказів, участь в їх дослідженні та доведенні їх переконливості, виступ у судових дебатах, оскарження процесуальних рішень суду. Мова йде не про рівність становища прокурора, підсудного або захисника, а про процесуальну рівноправність сторін обвинувачення та захисту, під яким розуміється рівність прав кожного з них в доказуванні та відстоюванні своїх тверджень. Таку позицію займає значна більшість науковців, у тому числі В. В. Долежан і Ю. Є. Полянський, на думку яких прокурор, як учасник процесу, має принципово інші обов'язки ніж інші учасники процесу, оскільки він, відповідно до ст. 22 КПК, зобов'язаний сприяти виконанню вимог закону про всебічний, повний, об'єктивний розгляд справи та постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі. (Див.: Долежан В. В., Полянський Ю. Є. Вимоги до прокурорів-обвинувачів у світі рекомендацій Ради Європи // Вісник прокуратури.— 2003.— №12.— С.11).

Що стосується контрольних судових інстанцій — апеляційної та касаційної, а також при перегляді судових рішень в порядку виключного провадження, то прокурор в них не підтримує державного обвинувачення, а висловлює свою позицію щодо законності та обґрунтованості оскарженого вироку і тим самим сприяє суду у правильному вирішенні кримінальної справи.

Така ж роль прокурора і при розгляді судом питань, пов'язаних із виконанням вироку (ст. 411 КПК), де прокурор, який бере участь у судовому засіданні, дає свій висновок.

Згідно зі ст. 264 КПК України участь прокурора в судовому засіданні є обов'язковою, крім випадків розгляду справ про злочини, передбачені ст. 125 КК (умисне легке тілесне ушкодження); ч. 1 ст. 126 КК (побої та мордування, які не спричинили тілесних ушкоджень) і ст. 356 (самоуправство), а також відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення.

Таким чином, у стадії судового розгляду кримінальних справ участь прокурора в якості державного обвинувача є обов'язковою по всіх справах публічного та приватно-публічного обвинувачення. Прокурори мають забезпечити обов'язкове підтримання державного обвинувачення та участь у судовому розгляді всіх кримінальних справ, направлених прокурором до суду (п.1.2 наказу Генерального прокурора України № 3 гн від 30.03.2004 "Про завдання та організацію роботи прокурорів у судовому розгляді кримінальних справ").

У стадії судового розгляду прокурор, керуючись вимогами закону і своїм внутрішнім переконанням, підтримує перед судом державне обвинувачення (ст. 264 КПК). Поряд з

цим, прокурор може відмовитись від підтримання державного обвинувачення, коли в результаті судового розгляду дійде до переконання, що дані судового слідства не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення (ч. 3 ст. 264 КПК). Прокурор також може звернутися до суду із пропозицією про виправдання підсудного або направлення справи на додаткове розслідування.

“Прокурор, який бере участь у розгляді справи у судах, додержуючись принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі” (ст. 34 Закону). Отже, прокурор зобов'язаний прийняти усіх передбачених законом заходів для постановлення судом законного, обґрунтованого та справедливого вироку.

З метою успішного виконання зазначених завдань державні обвинувачі мають забезпечувати високий рівень підтримання державного обвинувачення в судах, об'єктивно і неупереджено оцінювати докази, виважено вирішувати питання про зміну обвинувачення чи відмову від обвинувачення, письмово фіксувати хід судових засідань і зібрані матеріали накопичувати у наглядових провадженнях (п. 4 наказу Генерального прокурора України № 3 гн від 30.03.2004).

Запорукою успішного виконання функції підтримання державного обвинувачення у суді є ретельна підготовка прокурора до участі у судовому процесі.

---

§ 2. Підготовка прокурора до участі в судовому процесі

Професійним обов'язком кожного прокурора є забезпечення високої якості підтримання державного обвинувачення. Для цього керівники органів прокуратури повинні завчасно призначати державних обвинувачів з тим, щоб вони мали можливість підготуватись до участі у судовому процесі з розгляду конкретної кримінальної справи.

Підготовка прокурора до підтримання державного обвинувачення починається з його ознайомлення з наглядовим провадженням по кримінальній справі та вивчення матеріалів справи. Прокурор перевіряє законність проведеного розслідування і обґрунтованість обвинувального висновку, що забезпечує належне вирішення справи в суді. Питання, які з'ясовуються в процесі підготовки до судового розгляду, визначені в ст. 228 КПК: 1) чи мала місце подія злочину; 2) чи мало місце діяння, яке ставиться у

вину обвинуваченому, склад злочину; 3) чи були додержані під час провадження дізнання та досудового слідства вимоги КПК про забезпечення права підозрюваного і обвинуваченого на захист; 4) чи немає в справі обставин, що тягнуть закриття справи (ст. 213 КПК); 5) чи пред'явлено обвинувачення по всіх встановлених злочинних діях обвинуваченого; 6) чи притягнуто як обвинувачених усіх осіб, що викриті у вчиненні злочину; 7) чи правильно кваліфіковано дії обвинуваченого за статтями кримінального кодексу; 8) чи правильно обрано запобіжний захід; 9) чи вжито заходів до забезпечення відшкодування збитків, заподіяних злочином, і можливої конфіскації майна; 10) чи додержано вимоги закону при складанні обвинувального висновку; 11) чи виявлено причини та умови, які сприяли вчиненню злочину, і чи вжито заходів до їх усунення; 12) чи додержано органами дізнання або досудового слідства інші вимоги КПК. На ці запитання при вивченні кримінальної справи прокурор повинен дати відповідь.

З початком підготовки до судового розгляду майбутній державний обвинувач є процесуально незалежним від позиції прокурора, який затвердив обвинувальний висновок. Досліджуючи питання, передбачені ст. 228 КПК, він має особисто дійти висновку по справі відносно такого:

1. Чи об'єктивно і повно проведено досудове слідство.
2. Чи додержано при розслідуванні (крім забезпечення повноти і об'єктивності) вимоги кримінально-процесуального закону та чи не допущено таких його порушень, що унеможливають розгляд справи по суті.
3. Чи правильно вирішено під час досудового слідства клопотання обвинуваченого і його захисника, чи відповідають ці клопотання нормам КПК і чи ґрунтуються постанови слідчого на вимогах закону.
4. Чи вжито заходів до відшкодування матеріальної шкоди, заподіяної злочином, та чи забезпечено можливу конфіскацію майна обвинуваченого.
5. Чи вірно складено обвинувальний висновок та чи відповідає він матеріалам справи і пред'явленому обвинуваченню. Підготовка прокурора до участі в судовому розгляді кримінальної справи складається з таких основних етапів:
  - а) вивчення та конспектування матеріалів справи;
  - б) аналіз і оцінка доказів, зібраних під час досудового слідства;
  - в) ознайомлення із законодавством, судовою практикою, методичними рекомендаціями, які стосуються особливостей розслідування та розгляду конкретної кримінальної справи;
  - г) складання плану судового слідства, особливо при допиті потерпілого, свідків, підсудного, проведенні експертизи, огляду місця події, перевірці показань на місці та виконанні інших слідчих дій;
  - ґ) складання тез або тексту промови. Знання матеріалів справи — це одна з умов успішного підтримання державного обвинувачення, тому вивчення кримінальної справи повинно бути всебічним і повним. Практикою вироблено такі варіанти можливої послідовності ознайомлення та вивчення прокурором матеріалів кримінальної справи:
    1. Вивчення матеріалів справи відбувається в тій послідовності, в якій проводилося досудове слідство, з подальшим ознайомленням з обвинувальним висновком.
    2. Вивчення матеріалів справи починається з обвинувального висновку і з'ясування суті обвинувачення, а потім досліджуються інші матеріали справи, в тій послідовності, в якій проводилося досудове слідство. Це дозволяє прокурору скласти найбільш оптимальний план своєї участі у судовому слідстві.

У всякому разі при обранні прокурором того чи іншого способу вивчення справи має бути забезпечено її вивчення в повному обсязі. Під час ознайомлення зі справою рекомендується конспектувати окремі показання підсудного, потерпілого, свідків. Техніка цієї роботи залежить від характеру, складності, обсягу, кількості обвинувачених і свідків, матеріалів експертних досліджень тощо. Найбільш поширений такий спосіб конспектування: аркуш паперу поділяють на декілька частин, зліва коротко записують з посиланням на аркуші справи показання обвинуваченого (підсудного), потерпілого, свідків. Друга частина залишається вільною для запису майбутніх показань цих осіб у судовому засіданні. Наприклад:

№ п./п.

Дата допиту № аркуша

Показання осіб на досудовому слідстві

Показання осіб у судовому засіданні

1

2

3

4

На практиці застосовуються і такі способи конспектування. Аркуш паперу ділять на три частини. У лівій частині містяться дані досудового слідства, в середині — питання, які підлягають з'ясуванню під час судового слідства, а у правій — дані судового слідства. За такий спосіб у середині аркуша практично формується план участі державного обвинувачення в судовому слідстві. Прокурор занотовує питання, які необхідно з'ясувати, черговість їх постановки, тощо, наприклад, за такою схемою:

№
п./п.

Дата допиту
№ аркуша

Показання осіб на досудовому
слідстві

Що необхідно

з'ясувати (які питання) у

судовому

слідстві

Що з'ясовано у

судовому
слідстві

1

2

3

4

5

Якщо йдеться про розгляд у судовому засіданні багатоепізодної справи чи справи про вчинення злочину групою осіб, доцільно застосовувати подвійну систему конспектування: робочі записи стосовно кожного обвинуваченого (підсудного) і з кожного епізода злочинної діяльності. Наприклад:
Дані на обвинуваченого А.

№ п./п.

Короткий зміст справи

Докази

Номер аркуша справи

Показання обвинуваченого

1

2

3

4

5

Продовження таблиці

Номер аркуша справи

Що необхідно з'ясувати у судовому слідстві

Що з'ясовано у судовому слідстві

6

7

8

Дані за епізодом обвинувачення:

№ п./п.

Короткий зміст епізоду

Хто із
обвинувачених брав
участь (прізвище)

Докази за епізодом

Номер аркуша справи

1

2

3

4

5

Продовження таблиці

Що необхідно з'ясувати у судовому слідстві

Що з'ясовано у судовому слідстві

6

Маючи такий конспект справи, прокурор не позбавлений можливості на судовому слідстві вносити до нього відомості, отримані під час допиту підсудних, потерпілих, свідків, експерта, спеціаліста тощо. Це значно підвищує ефективність його діяльності щодо аналізу доказів на судовому слідстві і забезпечує належну підготовку прокурора до участі у судових дебатах.

У процесі підготовки до розгляду справи в суді прокурор вирішує і такі питання:

- 1) чи доцільно розширяти коло свідків за рахунок тих, що були допитані під час досудового слідства, але не вказані в додатку до обвинувального висновку; чи потрібно викликати до суду експертів, які залучались під час досудового слідства, але не вказані в списку осіб, що підлягають виклику у судові засідання;
- 2) чи можливо розпочати слухання справи, якщо в суд не з'явиться потерпілий чи свідок;
- 3) який порядок судового слідства може бути запропонований суду.

Підготовка тез або тексту всієї промови державним обвинувачем завершується, як правило, по закінченні судового слідства, перед судовими дебатами. В період перерви прокурор аналізує матеріали судового слідства і робить остаточні висновки щодо кваліфікації злочину, а також конкретної міри покарання.

Усі матеріали підготовки прокурора до судового процесу згідно з вимогами наказу Генерального прокурора № 3 гн від 30.03.2004 року "Про завдання та організацію роботи прокурорів у судовому розгляді кримінальних справ" зберігаються у наглядовому провадженні по кримінальній справі.

§ 3. Участь прокурора у судовому слідстві

Найважливішою частиною розгляду кримінальної справи є судове слідство, яке починається з оголошення прокурором обвинувального висновку (ст. 297 КПК). Під час судового слідства перевіряється обґрунтованість обвинувачення, пред'явленого підсудному, і досліджуються усі докази у справі. При цьому прокурор, який підтримує обвинувачення, використовує багатоаспектну тактику, що передбачає знання теорії доказування. З огляду на це є безпідставним твердження про те, що судове слідство зводиться до перевірки матеріалів, зібраних під час досудового розслідування. В цій стадії докази піддаються новому, самостійному дослідженню, а тому суд як зі своєї ініціативи, так і за клопотанням учасників судового розгляду має право витребувати нові докази, що підтверджують або спростовують висновки досудового слідства.

Згідно зі ст. 260 КПК на головуючого покладається керівництво судовим засіданням. Він спрямовує судове слідство на забезпечення здійснення сторонами своїх прав, усуває із судового розгляду все те, що не стосується конкретної справи, забезпечує належний виховний рівень судового процесу.

Прокурор, підтримуючи державне обвинувачення в суді, бере активну участь у перевірці і дослідженні доказів, доводить наявність тих обставин, які відповідно до закону підлягають доказуванню, а також усіх даних, зазначених в обвинувальному висновку. На судовому слідстві допитуються потерпілі, підсудні, свідки, експерти, оглядаються речові докази, а також оглядаються і оголошуються документи, проводяться експертизи, виконуються інші слідчі дії. Доказуванню підлягають такі обставини, зазначені у ст. 64 КПК:

- 1) подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину);
- 2) винність обвинуваченого у вчиненні злочину і мотиви злочину;
- 3) обставини, що впливають на ступінь тяжкості злочину, а також обставини, що характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують та обтяжують відповідальність;
- 4) характер і розмір шкоди, завданої злочинцем, а також розмір витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння. Якщо розглядаються справи про злочини неповнолітніх, то, крім зазначених обставин відповідно до ст. 433 КПК, необхідно з'ясувати:

- 1) вік неповнолітнього (число, місяць, рік народження);
- 2) стан здоров'я та загального розвитку неповнолітнього;
- 3) характеристику особи неповнолітнього;

- 4) умови життя та виховання неповнолітнього;
- 5) обставини, що негативно впливали на виховання неповнолітнього;
- 6) наявність дорослих підмовників та інших осіб, які втягнули неповнолітнього в злочинну діяльність. Крім цього, під час судового розгляду кримінальних справ прокурор зобов'язаний виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину, та вживати заходів до їх усунення (ст. 23 КПК).

Суд, вислухавши думку прокурора та інших учасників процесу, визначає порядок дослідження доказів (ст. 299 КПК). Оскільки прокурор першим висловлює свою думку щодо порядку дослідження доказів, йому необхідно під час підготовки до судового процесу ретельно продумати, а потім запропонувати суду порядок дослідження доказів. Це особливо важливо під час судового розгляду багатоепізодних або групових справ. Обсяг доказів, які підлягають дослідженню, та порядок їх дослідження визначаються постановою судді чи ухвалою суду.

На судовому слідстві закладається фундамент майбутнього вироку у справі. Тому прокурор повинен вжити всіх передбачених законом заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи з тим, щоб переконати суд у винності підсудного. Для цього він має брати активну участь у дослідженні доказів, проявляти ініціативу та наполегливість у пошуках і наданні нових доказів, які мають суттєве значення для встановлення обставин справи. Додержуючись об'єктивності, прокурор зобов'язаний здійснювати свою діяльність в суді таким чином, щоб вона була спрямована на викриття винних у вчиненні злочину.

Обираючи тактику підтримання державного обвинувачення, прокурор має враховувати, що вона складається із реалізації окремих дій, що здійснюються під час судового слідства. До таких дій відносяться: допити підсудного, потерпілого, свідків, експертів; огляд речових доказів; проведення експертизи в суді; огляд місця події; оголошення свідчень; пред'явлення для впізнання; огляд і оголошення документів та інші. Цей широкий спектр слідчих дій в суді, передбачений КПК, прокурор має професійно використати шляхом побудови тактики підтримання державного обвинувачення.

Серед способів перевірки і дослідження доказів у суді основне місце займає допит: допит підсудного, допит потерпілого, допит свідків, допит експертів. Саме шляхом допиту зазначених осіб по кожній справі суд одержує найбільший обсяг інформації про обставини, які підлягають доказуванню.

Допит на судовому слідстві відрізняється від допиту під час досудового слідства не тільки процесуальною регламентацією, але й специфічною формою і тактичними прийомами його проведення.

Слід враховувати, що під час допиту в суді особам, які вже допитувалися на досудовому слідстві, вже відома очікувана інформація. Тому головним є сприйняття такої інформації учасниками процесу, вплив та оцінка якої має логічно узгоджуватись з іншими

доказовими фактами. Ці обставини повинні бути враховані прокурором шляхом надання допомоги особі, яку допитують, у поновленні забутих фактів і деталей події, оскільки з моменту її допиту на досудовому слідстві до допиту в суді проходить, як правило, значний час.

Успіх допиту особи державним обвинувачем в значній мірі залежить від рівня його підготовки до розгляду справи, а також професіоналізму, такту, загальної культури і культури допиту.

Не повинно бути місця упередженості, неввічливості до осіб, яких допитують. При формулюванні питань прокурор має викладати їх коректно, чітко і конкретно. Прокурору треба бути витриманим, не припускатися емоцій і підвищеної реакції на запитання захисника, не кидати репліки або коментарі. Допит, який здійснює державний обвинувач, має проходити у спокійній та діловій атмосфері. Під час допиту не слід переривати допитуваного, якщо він ухиляється від заданого питання і починає розповідати про обставини, які не мають відношення до справи — це зробить головуючий у суді. У подібних випадках прокурору краще у тактовній формі запропонувати допитуваному конкретно відповісти на поставлені йому запитання.

Закон надає право прокурору в разі суттєвих розбіжностей між свідченнями особи в суді і на досудовому слідстві, а також при її відмові від свідчень заявляти клопотання про оголошення попередніх свідчень.

Допит особи на судовому слідстві може бути основним, додатковим, повторним, перехресним (шаховим), наочній ставці і з пред'явленням доказів. Тактичне поєднання прокурором всіх видів допиту надає йому можливість одержати правдиві і достовірні свідчення, встановити сумлінну помилку або помилкові свідчення, зумовлені іншими причинами.

Основний допит підсудного, потерпілого і свідків, в якому беруть участь суд та інші учасники судового слідства, є найбільш важливим. Він починається з вільної розповіді допитуваним всього того, що йому відомо по справі. Така вільна розповідь, що не перебивається запитаннями і репліками, є найбільш точною формою свідчень. Тому не слід квапити допитуваного, щоб його свідчення були "ближче до справи" (крім випадків, коли він свідомо ухиляється від предмета допиту), або обмежувати межами повідомленого під час досудового слідства. Така вільна розповідь дозволяє скласти більш повне уявлення про психічний стан допитуваного, а також про те, чи схильний він говорити правду.

Досвід свідчить, якщо допитуваний вирішив казати неправду, то у вільній розповіді він все менше відхиляється від правди, ніж на відповідях, де вся його увага концентрується на запитаннях, які йому задають. Вказані особливості необхідно враховувати прокурору при побудові тактики допиту конкретної особи.

При допиті особи, викликаній за ініціативою захисту, прокурору треба мати загальне

уявлення щодо фактів очікуваних свідчень та з урахуванням відповідей допитуваного підготувати питання, які не повинні переслідувати мету збити допитуваного з його позиції, а мають бути спрямовані на встановлення істини. Повнота і об'єктивність слідства тільки виграють, якщо прокурор своїми запитаннями, спрямованими на уточнення фактів, що встановлюються, сприятиме їх деталізації або, навпаки, продемонструє перед судом й іншими учасниками їх недостовірність.

Додатковий допит проводиться прокурором з дозволу головуєчого у судовому засіданні в будь-який час судового слідства, коли під час основного допиту не з'ясовано деякі обставини або вони потребують уточнень і пояснень з боку допитуваного.

Повторний допит зазвичай проводиться, коли виникають сумніви в правдивості й точності первісних свідчень. Він може бути проведений також в будь-який момент слідства, але, як свідчить практика, краще це зробити відразу ж, як тільки з'являється потреба. Необхідно враховувати, що особа, яку повторно допитують, знаходиться у залі суду і їй відомі свідчення інших учасників процесу, що не може не вплинути на зміст її свідчень. Тому прокурору треба виокремити ті обставини, які були відомі допитуваному раніше по справі, від тих, що йому стали відомими вже під час судового слідства. Цьому сприяє побудова допиту у послідовності, зворотній від першопочаткового допиту або іншим подібним засобом. Для належної оцінки повторних свідчень треба простежити обставини, за яких вони одержані, а також процес їх становлення від допиту до допиту.

Специфічною формою судового допиту, яка не є характерною в цілому для досудового слідства, є перехресний допит. Такий допит провадиться з одних і таких самих обставин декількох учасників процесу. Згідно з нормами КПК такому допиту, після основного допиту, можуть бути піддані підсудні, потерпілі, свідки і експерти, коли необхідно усунути неповноту і суперечності в свідченнях допитуваного. Цей допит є засобом для виявлення сумлінної помилки або недостатньої обізнаності допитуваного. Як слушно стверджує В. Т. Маляренко, "жодна суперечність не повинна пройти повз увагу прокурора". (Див.: Маляренко В. Т., Вернидубов І. В. Прокурор у кримінальному судочинстві. — Київ, 2001. — С. 147).

Перехресний допит впливає на психіку допитуваного, що може викликати нервові перевантаження, порушити процес сприйняття ним запитань. Тому при перехресному допиті обвинувач має бути спокійним, коректним, чутливо реагувати на будь-які зміни в свідченнях, здатним до негайної постановки запитань. (Див.: Молдаван В. В. Моральні засади діяльності прокурора // Сучасні проблеми держави та права. — К., 1990. — С. 179).

В ряді випадків під час судового слідства є виправданим застосування шахового допиту. Його суть полягає в тому, що вже допитаним особам ставиться питання з тих же обставин, які встановлюються під час основного допиту. Такий спосіб може бути використаний прокурором у випадках, коли допитуваний не досить чітко або неясно

висловлюється, плутається у своїх свідченнях. Тим самим з'являється можливість підтвердити свідчення особи або їх спростувати.

Вміле тактичне використання усіх видів допиту дозволяє прокурору одержати від допитуваних осіб правдиві і повні свідчення, виявити неправильні показання, добросовісні помилки тощо.

Важливим етапом діяльності прокурора у судовому слідстві є участь у призначенні експертиз, а також при дослідженні їх висновків.

Для проведення експертизи в суді прокурор має заявити клопотання чи підтримати відповідне клопотання інших учасників процесу. Найбільш часто питання про призначення експертизи виникає у випадках, коли:

1) в процесі судового розгляду справи з'являються факти, які потребують експертного дослідження;

2) експертиза під час досудового слідства по справі не проводилась, але за клопотанням захисника і обвинуваченого вона є необхідною;

3) під час судового слідства по справі виникає потреба провести комплексне дослідження за участю кількох експертів в одній чи різних галузях знань;

4) суд та інші учасники процесу не погоджуються із висновками експертів, оскільки вони мають суперечливий характер;

5) висновки експерта, який залучався до справи на досудовому слідстві, є незрозумілими, неповними або виникає необхідність розширити експертне дослідження;

6) виникає потреба встановити за допомогою експертних досліджень обставин, які сприяли вчиненню злочину, і заходів, необхідних для їх усунення. Основними етапами проведення експертизи в суді є: 1) виклик експерта до суду і його участь у процесі; 2) участь експерта в дослідженні обставин справи, які відносяться до предмета експертизи; 3) формулювання експерту питань учасниками судового розгляду; 4) проведення експертного дослідження, складання за ним висновку і його оголошення в суді; 5) допит експерта.

Прокурор має вживати заходів до того, щоб належним чином були досліджені (оглянуті або оголошені) всі наявні у справі докази, інші документи, які мають істотне значення для вирішення справи.

§ 4. Завдання прокурора при підготовці до судових дебатів

Після закінчення судового слідства розпочинається наступний етап судового розгляду справи — судові дебати, під час яких обвинувачення та захист дають оцінку дослідженим у судовому розгляді доказам, наводять доводи щодо підтвердження своєї позиції. Дебати складаються з промов прокурора, потерпілого і його представника, цивільного позивача, цивільного відповідача або їх представників, а також захисника та підсудного (ст. 318 КПК).

Першим у судових дебатах виступає прокурор. Виконання завдань з підтримання державного обвинувачення зобов'язує прокурора: а) довести обвинувачення; б) переконати суд у правильності позиції щодо винності підсудного по конкретному обвинуваченню; в) визначити міру покарання підсудному з урахуванням тяжкості вчиненого злочину та даних про його особу.

Щоб виконати вказані завдання, прокурор має особисто переконатися, що його позиція як державного обвинувача ґрунтується на матеріалах судового слідства. Для цього йому необхідно детально проаналізувати усі матеріали, які були досліджені в судовому засіданні, і дати відповіді на питання, які вирішуються судом при постановленні вироку (ст. 324 КПК): 1) чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується підсудний; 2) чи має діяння склад злочину і якою саме статтею кримінального закону він передбачений; 3) чи винен підсудний у вчиненні цього злочину; 4) чи підлягає підсудний покаранню за вчинений ним злочин; 5) чи є обставини, що обтяжують або пом'якшують покарання підсудного, і які саме; 6) яку саме міру покарання має бути призначено підсудному і чи повинен він відбувати покарання; 7) чи підлягає задоволенню цивільний позов, на чію користь та в якому розмірі, і чи підлягають відшкодуванню збитки, що заподіяні потерпілому, а також кошти, витрачені закладом охорони здоров'я на його стаціонарне лікування, якщо цивільний позов не було заявлено; 8) яка доля майна, що було описане для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна; 9) яка доля речових доказів, зокрема, грошей, цінностей та інших речей, надбаних злочинним шляхом.

Зазначені питання складають предмет судової промови прокурора.

Висловлено різні думки щодо того, як прокурору готуватися, за виразом П. Сергійча (П. С. Пороховщикова), “до промови з пером в руці”. (Див.: Сергійч П. С. Искусство речи в суде. — М., Госюриздат, 1961. — С. 305.) Так окремі прокурори готують виступ

повністю, інші — обмежуються письмовим планом та тезами виступу, треті ж — складають письмові нотатки у ході розгляду справи в суді. Навіть якщо звернутися до діяльності видатних ораторів і судових діячів минулого, одноманітне відношення цього питання відсутнє. Наприклад, А. Ф. Коні ніколи не писав своїх промов, але проголошував їх блискуче. У той же час він ніколи не виключав необхідності найретельнішої підготовки до проголошення промови. Навпаки, за його імпровізаційними виступами стояла величезна повсякденна праця, що дозволило йому піднятися до вершин ораторського мистецтва.

На вибір методу підготовки обвинувальної промови впливає багато чинників: складність та обсяг справи, кількість підсудних, досвід і ерудиція оратора. Проте в будь-якому разі необхідна ретельна попередня підготовка прокурора до участі у судових дебатах. Тому доцільно обвинувальну промову готувати у письмовому вигляді, легковажно не покладаючись на експромт.

Але якщо це не завжди можливо, то у будь-якому випадку промова має бути написана у вигляді детального і логічного міркування, кожна окрема частина якого викладається як складова цілого, з поєднанням між собою у загальне ціле. В подальшому прокурор, який користується текстом як орієнтиром, зможе виголосити в суді промову вже не додержуючись тексту, вільно, оскільки він заздалегідь її продумав і записав.

Робота державного обвинувача над промовою поділяється на два етапи: 1) підготовка промови; 2) виголошення промови.

На першому етапі прокурор: а) вивчає та аналізує фактичний матеріал, правові норми, судову практику; б) композиційно-логічно оформлює зазначений матеріал; в) відпрацьовує мову та стиль промови.

На другому етапі прокурор виступає з промовою, яка відбиває його особисті властивості. Щоб обвинувальна промова досягла мети, прокурор має опанувати значним діапазоном професійних прийомів і навичок.

Зазначені етапи роботи державного обвинувача над промовою під час судових дебатів органічно пов'язані між собою і жоден з них не можна зневажати. Будь-який публічний виступ прокурора, в тому числі і в судових дебатах, складається із сукупності мовних, інтонаційних, текстових, мімічних та інших засобів вираження. Доповнюючи одне одним, вони полегшують сприйняття промови присутніми у судовому засіданні, підсилюють її вплив на аудиторію.

§ 5. Структура та зміст промови прокурора в суді

Кримінально-процесуальний закон не містить структуру обвинувальної промови прокурора, однак, з врахуванням предмета судових дебатів, можна визначити такі її складові: 1) вступ (оцінка громадської небезпеки скоєного злочину); 2) фабула справи — коротке викладення фактичних обставин справи; 3) аналіз і оцінка доказів, досліджених в суді; 4) обґрунтування юридичної кваліфікації злочину; 5) характеристика особи підсудного (а за необхідності і потерпілого); 6) пропозиція щодо міри покарання і цивільного позову; 7) аналіз причин та умов, які сприяли скоєнню злочину, та заходи, які потрібно вжити щодо їх усунення.

У вступній частині промови дається характеристика суспільної небезпеки скоєного злочину, оцінка заподіяної соціальної шкоди, з посиланням на конкретні обставини справи, яка розглядається.

Фактичні обставини справи мають викладатися коротко, чітко та об'єктивно з тим, щоб усім присутнім у залі було зрозуміло, яке обвинувачення пред'явлене підсудному. Для розкриття цього питання можуть використовуватись декілька підходів, проте більш доцільним є викладення фактичних обставин справи спочатку за обвинувальним висновком, а потім вже з врахуванням того, що доведено у судовому засіданні. (Див.: Садовский И. М. Судебная речь прокурора // Прокурорский надзор в суде первой инстанции.— М., 1978). Це дозволяє прокурору одразу перейти до аналізу доказів.

Аналіз і оцінка доказів, досліджених у суді, — це головна частина судової промови. Саме тут прокурор має довести подію злочину і винність підсудного в його скоєнні, переконати суд в обґрунтованості такої позиції. Це досягається ретельним аналізуванням прокурором усіх доказів по справі і його особистим переконанням у підтвердженні ним пред'явленого підсудному обвинувачення. По групових чи багатоепізодних справах аналіз доказів рекомендується проводити за окремими епізодами або групою епізодів. Такий метод дозволяє скласти чітке уявлення про спосіб, характер і обсяг злочинної діяльності і визначити роль кожного з підсудних. Прокурор при аналізі доказів за кожним епізодом чи їх групою має формулювати свої висновки з тим, щоб промова державного обвинувача мала більш переконливий

характер. Якщо ж матеріали судового слідства не переконують прокурора в доведеності обвинувачення, то він має відмовитися від обвинувачення (ст. 264 КПК). До цього його зобов'язує і положення ст. 36 Закону України “Про прокуратуру”: “У разі, коли при розгляді справи прокурор дійде висновку, що дані судового слідства не підтверджують обвинувачення підсудного, він зобов'язаний відмовитися від обвинувачення”.

В основу оцінки прокурором доказів мають бути положені норми права та закони логіки, його внутрішнє переконання, яке ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи у їх сукупності.

Обґрунтування юридичної кваліфікації злочину.

При обґрунтуванні юридичної кваліфікації злочину державний обвинувач повинен стисло і чітко сформулювати інкримінований злочин і обґрунтувати кваліфікацію дій підсудного за кожною статтею, кожним пунктом, за кожною кваліфікуючою ознакою. Якщо підсудних декілька, то це робиться окремо щодо кожного з них.

У випадках, коли кваліфікація злочину має спірний характер, прокурору треба особливо чітко аргументувати свою позицію з посиланням на судову практику.

Характеристика особи підсудного є необхідною складовою обвинувальної промови і повинна відображати дані, які зібрані у справі і розглянуті під час судового слідства. Прокурор, звертаючись до морального обліку підсудного, має пам'ятати, що його ще не визнано злочинцем. Тому доцільно аналізувати тільки такі факти біографії особи, які мають відношення до скоєного злочину.

Прокурор у своїй промові має додержуватись тактовності, не повинен глузувати з підсудного, уникати злорадності, принизливого та знущального тону. В деяких випадках наявність окремих рис характеру особи сприяє встановленню мотивів злочину, а тим самим і його кваліфікації.

У цій частині промови також необхідно дати аналіз обставин, які обтяжують (ст. 67 КК) та пом'якшують (ст. 66 КК) покарання, з огляду на те, що обтяжуючі обставини повинні бути зазначені в обвинувальному висновку і в деяких випадках є елементом обвинувачення.

Державний обвинувач у своїй промові має висловити своє міркування про вид та міру покарання, які він пропонує обрати до підсудного.

Якщо підсудний обвинувачується у скоєнні декількох злочинів, то прокурор повинен вказати міру покарання, яку, на його думку, слід застосувати суду до особи: за кожний злочин окремо, а потім, керуючись ст. 70 КК, визначити остаточне покарання (основне і додаткове) шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим або шляхом повного чи часткового складання призначених покарань.

Прокурору найбільш доцільно викладати пропозиції про міру покарання у такій формі, як: “вважаю правильним”, “вважаю за доцільне”, “буде справедливим” тощо.

Крім основної та додаткової міри покарання, прокурор, якщо закон передбачає

конфіскацію майна, доводить суду свої міркування щодо можливості її застосування. За наявності підстав він також висловлює своє ставлення до цивільного позову, заявленого у справі.

У заключній частині промови у стислій формі містяться підсумки судового процесу, і прокурор висловлює впевненість, що винесений судом справедливий вирок сприятиме зміцненню правопорядку, стане уроком для всіх присутніх у залі, а також інших громадян, які схильні до вчинення правопорушень.

---

§ 6. Репліка прокурора

Після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками. Право останньої репліки належить підсудному (ст. 318 КПК). Прокурор має скористатися правом репліки, коли адвокат припускається перекручення зібраних доказів або обставин, що викладені у промові прокурора. У такому разі прокурор звертає увагу суду на ці факти і наводить переконливі аргументи на підтвердження своєї думки.

Репліка, так само як і промова, не обмежена часом, але вона повинна бути стислою, без повторення раніше викладених в обвинувальній промові тверджень.

Ініціатором полеміки в суді виступає тільки прокурор, проте він може і не скористатися своїм правом на репліку. Крім формальних підстав для репліки прокурора важливі і фактичні підстави, серед яких, зокрема, можуть бути такі, як: перекручення захисником окремих положень обвинувальної промови прокурора, висловлення неетичних зауважень стосовно промови прокурора, його особи та органів досудового слідства; безпідставне твердження захисника про недоведеність сформульованого обвинувачення та інші підстави.

Прокурору також доцільно виступити з реплікою, якщо промова захисника переконала його у необхідності змінити кваліфікацію злочину, виключити з обвинувачення окремі епізоди тощо.

Зміст репліки прокурора залежить від багатьох факторів як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру, вміння прокурора аргументовано та коректно вести полеміку з процесуальним супротивником. Вона не має чітких структурних елементів, і її предметом є питання, яких торкався захисник у промові. Проте, у всякому випадку, для того, щоб репліка досягла мети, прокурору необхідно: 1) виділити і дослівно процитувати ту частину промови захисника, яка, на його думку, є підставою для репліки; 2) після повторення тези захисника дослівно викласти ті доводи, на які посилався захисник в обґрунтування своїх положень; 3) критично проаналізувати і переконливо довести суду помилковість, неетичність, неправомірність позиції захисника з обговорюваного питання; 4) у підсумку висловити пропозиції щодо відповідальності захисника в разі його навмисних неправомірних дій на підставі ст. 48 КПК і Закону України "Про адвокатуру".

---

§ 7. Відмова прокурора від обвинувачення

Як державний обвинувач, прокурор повинен бути переконаний у винності підсудного, проте він має завжди бути готовим до того, що судовий розгляд справи може по-іншому висвітлити обставини справи, а тому не виключено, що під впливом таких обставин висновки, до яких він дійде, його переконаність у винності особи можуть трансформуватися.

Принципова можливість зміни прокурором своєї початкової позиції у суді щодо винності підсудного вимагає від нього ретельного аналізу причин, які вплинули на його

переконання як державного обвинувача. Зокрема, серед них можуть бути такі: 1) судове слідство довело, що докази, зібрані під час досудового слідства, на підставі яких прокурор планував зробити висновки про винність особи, були оцінені ним невірно, без необхідного аналізу; 2) під час судового слідства виявилися нові, раніше невідомі обставини, що вимагають перебудови усієї системи обвинувачення, яке ґрунтувалося на фактах, не перевірених в повному обсязі на досудовому слідстві; 3) у судовому слідстві виявлено факти грубих порушень норм КПК під час проведення досудового слідства: фальсифікація доказів, однобокість, упередженість тощо.

Прокурор відмовляється від обвинувачення в суді, коли в результаті судового розгляду він переконується у тому, що дані судового слідства не підтверджують пред'явленого підсудному обвинувачення. Мотиви відмови від обвинувачення прокурор викладає в своїй постанові (ч. 3 ст. 264 КПК). Таким чином, відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення — це не тільки його право, а й обов'язок припинити обвинувальне переслідування в цілому або в певній частині проти підсудного і вимагати його виправдовування.

По суті відмова прокурора від державного обвинувачення — це його звернення до суду із повним або частковим спростуванням обґрунтованості обвинувачення, з викладенням мотивів неможливості його підтримання у подальшому.

Так, повна відмова від обвинувачення має місце тоді, коли прокурор пропонує суду закрити справу або виправдати особу в повному обсязі обвинувачення, що проти неї висувалося, тим самим досягається виправлення помилки, якої припустилися відповідні посадові особи при прийнятті рішення про порушення кримінальної справи, під час її розслідування, затвердження обвинувального висновку, а також попереднього розгляду справи в суді.

Часткова відмова від обвинувачення має місце у тому разі, коли прокурор у суді відмовляється від підтримання обвинувачення проти особи у вчиненні одного або декількох злочинів, залишивши обвинувачення в інших злочинах.

У даному випадку прокурор пропонує суду закрити справу або виправдати особу частково, за однією або кількома статтями Кримінального кодексу, залишивши обвинувачення в інших злочинах.

Часткову відмову від обвинувачення слід розмежувати від зміни обвинувачення. Під зміною обвинувачення розуміють внесення до нього прокурором тих чи інших поправок, які впливають на сутність, обсяг чи характер обвинувачення у справі. Наприклад, виключення окремих епізодів з багатоепізодного злочину; виключення певних кваліфікуючих ознак; зменшення обсягу обвинувачення стосовно його розмірів і наслідків тощо. Характерно, що часткова відмова прокурора від державного обвинувачення, так само як і повна, якщо потерпілий погоджується з прокурором, згідно зі ст. 282 КПК є обов'язковою для суду.

Відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення відповідно до вимог ст. 264 КПК можлива лише шляхом винесення відповідної постанови з наведенням мотивів відмови та аргументів на їх підтримку. Така постанова прокурора про відмову від обвинувачення складається з трьох частин: вступної, описово-мотивувальної та резолютивної.

У вступній частині зазначаються дата, місце винесення постанови, посада прокурора, його прізвище та ініціали, а також назва кримінальної справи; в описово-мотивувальній частині постанови вказуються обвинувачення, які ставились за вину підсудному, результати аналізу та оцінки досліджених доказів у досудовому та судовому слідстві, наявність юридичних та фактичних підстав для відмови від підтримання державного обвинувачення; у резолютивній частині, крім рішення про відмову від обвинувачення, прокурор вносить пропозиції щодо поновлення прав підсудного, вказує на причини та умови необґрунтованого притягнення особи як обвинуваченого і заходи щодо їх усунення.

Після проголошення прокурором постанови про відмову від підтримання державного обвинувачення і передачі її до суду, він уже не є державним обвинувачем і має право покинути судові засідання без виголошення будь-яких промов.

---

§ 8. Апеляційне подання прокурора

Згідно зі ст. 35 Закону “Про прокуратуру” прокурор повинен своєчасно вживати передбачених законом заходів до усунення порушень закону хоч би від кого вони виходили. Такі ж вимоги передбачені і ст. 25 КПК України. Це означає, що прокурор району (міста) повинен організувати роботу з підтримання державного обвинувачення

таким чином, щоб реагувати на кожне незаконне та необґрунтоване рішення суду шляхом внесення апеляційного або окремого подання до апеляційного суду. Особи, які мають право направляти апеляцію на незаконне та необґрунтоване рішення суду, визначені у статті 348 КПК: “прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, а також прокурор, який затвердив обвинувальний висновок — у межах обвинувачення, що підтримував прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої інстанції”. Закон України “Про прокуратуру” визначає коло посадових осіб прокуратури, які мають право на внесення апеляції — прокурор і заступник прокурора в межах їх компетенції, незалежно від їх участі в розгляді справи в суді першої інстанції; помічник прокурора, прокурори управлінь і відділів — тільки по справах, в розгляді яких вони брали участь (ст. 37 Закону).

Ст. 355 КПК передбачає, що подання прокурора на вирок, постанову або ухвалу суду до початку розгляду справи в апеляційному суді може бути відкликано особою, яка подала апеляцію, тобто прокурором, який підтримував обвинувачення, або тим, який затвердив обвинувальний висновок.

Обов'язок перевіряти законність і обґрунтованість судових рішень у визначений законом апеляційний термін (п'ятнадцять днів) покладено на державного обвинувача. Рішення суду по справі стає відомим прокурору з часу його проголошення, однак це не звільняє його від необхідності перевірити законність і обґрунтованість цього рішення.

Не пізніше наступного дня після розгляду судом кримінальної справи державний обвинувач зобов'язаний інформувати керівника прокуратури чи його заступника про результати її розгляду. Копія довідки направляється до прокуратури вищого рівня для перевірки законності прийнятих у справі рішень.

Протягом строків на оскарження судових рішень, які не набрали законної сили, державний обвинувач має ознайомитися з матеріалами судового слідства, апеляціями та скаргами інших учасників процесу. За наявності підстав він зобов'язаний подати письмові зауваження на заперечення та протокол судового засідання та на апеляційні скарги, внести документи прокурорського реагування на незаконні судові рішення (п.п. 4.6, 4.7 наказу Генерального прокурора України № 3 гн від 30.03.2004 р.).

При ознайомленні з протоколом судового засідання прокурор звертає увагу на правильність вирішення питань, які виникали під час судового розгляду, а також додержання правил проведення судових дій: допитів, огляду речових доказів, призначення та проведення експертизи, огляду місця події та інших слідчих дій.

Важливою є перевірка законності та обґрунтованості вироку щодо правильності кваліфікації злочину, у вчиненні якого підсудного було визнано винним, відповідності покарання ступеня суспільно небезпечних дій, з врахуванням обставин, які пом'якшують або обтяжують відповідальність засудженого, а також даних, що характеризують його особистість.

Якщо по справі надійшла апеляційна скарга, то прокурор при підготовці апеляційного подання має враховувати докази, які наведені у скарзі.

Зазначені обставини у сукупності дозволяють прокурору дійти обґрунтованого висновку щодо наявності підстав для внесення апеляційного подання. Невжиття прокурором заходів реагування відповідно до вимог КПК на незаконні судові рішення розцінюється як неналежне виконання ним службових обов'язків.

Прокурор також має звертати увагу на додержання процесуальних строків, які регламентують судове провадження по кримінальних справах, а у разі виявлення таких фактів ставити в апеляційному поданні питання про винесення окремих ухвал щодо відповідних суддів, а також звертатися з поданням до регіональної кваліфікаційної комісії суддів загальних судів.

Загальними правовими підставами діяльності прокурора по оскарженню вироків, які набрали силу, ухвал та постанов суду по кримінальних справах є положення ст. 37 Закону України “Про прокуратуру”: “Право внесення касаційного подання на вирок, ухвалу і постанову судів надається прокурору і заступнику у межах їх компетенції, незалежно від їх участі в розгляді справи в суді першої інстанції. Помічники прокурора, прокурори управлінь і відділів можуть внести касаційні і окремі подання тільки у справах, в розгляді яких вони брали участь”.

Зазначені положення конкретизовані у ст. 384 КПК, відповідно до якої касаційні подання на вирок, ухвали і постанови апеляційного суду, постановлені ним як судом першої інстанції, має право подати прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції, чи прокурор, який затвердив обвинувальний висновок. Касаційне подання на вирок, постанови апеляційного суду має право подавати прокурор, який брав участь у розгляді справи судом першої чи апеляційної інстанції, а також Генеральний прокурор України та його заступники, прокурор АРК, прокурори областей, міст Києва і Севастополя, прирівняні до них прокурори та їх заступники в межах їх повноважень — незалежно від їх участі в розгляді судом першої чи апеляційної інстанції. За чинним КПК (ст. 386) касаційне подання на вирок, ухвали і постанови апеляційного суду, поставлені ним як судом першої інстанції можуть бути подані протягом одного місяця з моменту проголошення вироку чи оголошення ухвали або постанови, які оскаржуються.

Касаційне подання на вирок і постанови апеляційного суду, постановлені ним в апеляційному порядку, а також районного (міського), міжрайонного судів, військових судів гарнізонів, ухвали апеляційного суду, поставлені щодо цих вироків та постанов, може бути подане протягом шести місяців з моменту набрання ними законної сили.

Касаційне подання на вирок, ухвалу та постанову суду може бути доповнене або змінене прокурором, який їх вніс, а також прокурором вищого рівня до початку розгляду справи в касаційній інстанції (ст. 390 КПК, ст. 40 Закону “Про прокуратуру”).

При розгляді справи в касаційній інстанції прокурор повинен сприяти виконанню вимог закону про всебічний, повний та об'єктивний розгляд справи і ухваленню законного і обґрунтованого рішення.

Помилка, якої припустився суд першої інстанції під час вирішення справи, яка не виправлена апеляційною та касаційною інстанціями або ж ними допущена, має бути виправлена шляхом перегляду судових рішень у порядку виключного провадження (ст. 400-4 КПК).